

מניין לציון? – רבי ברכיה, רבי יעקב בר בת יעקב בשם רבי חונייא דברת חורן; רבי יוסה אמרי לה: רבי יעקב בר אחא בשם רבי חונייא דברת חורן; רבי חזקיה, רבי עוזיאל בריה דרבי חונייא דבית חורן בשם רבי חונייא דבית חורן: "טמא טמא יקרא" – כדי שתהא הטומאה קוראה לך בפיה ואומרת לך: פרוש! רבי אילא בשם רבי שמואל בר נחמן: "ועברו^ו העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון" – מיכן שמציינין על העצמות; "אדם" – מיכן שמציינין על השזרה ועל הגולגולת; "ובנה" – מיכן שמציינין על גבי אבן

א.ג.

אור ל'שרים

להתרחק ממנה, כדי שלא יאהיל עליה וייטמאו הטהרות שבידו. וכך נדרש הכתוב: "וטמא" – הדבר הטמא עצמו, "טמא יקרא" – יודיע שהוא טמא.

ומשיבים (תשובה שנייה): רבי אילא (רבי אלעאי, אמורא ארץ ישראלי בדור השלישי) אמר בשם רבי שמואל בר נחמן (אמורא ארץ ישראלי בדור השני והשלישי): נאמר (בנבואה אל גוג): "וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בְּאַרְץ וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבְנָה אֶצְלוֹ צִיּוֹן" (יחזקאל לט, טו) – אנשים שימנו בני ישראל יהיו עוברים בארץ ומציינים את מקומם של החללים מאנשי צבאו של גוג שייפלו בקרב. וכך דורשים את מילות הכתוב: "עצם" – מיכן (מכאן) שמציינין על העצמות – מזה נלמדת ההלכה, שצריך לעשות ציון במקום שנמצא בו רובע (רבע) הקב של עצמות מת (ללא בשר), שנלקט מעצמות שיש בהן רוב בניינו (שתי שוקיים וירך או שתי ירכיים ושוק) או רוב מניינו (מאה עשרים וחמש עצמות, שהוא רוב מניין האברים שבגוף) של המת, אף על פי שאין ברובע לא רוב בניינו ולא רוב מניינו של המת, שרובע הקב עצמות מרוב הבניין או מרוב המניין מטמא את המאהיל עליו; וכן צריך לעשות ציון במקום שנמצאות בו עצמות שיש בהן רוב בניינו של המת, או שנמצאות בו עצמות שיש בהן רוב מניינו של המת אף על פי שאינן רוב בניינו, שרוב בניינו ורוב מניינו של מת, אף על פי שאין בהם רובע הקב, מטמאים את המאהיל עליהם (משנה אהלות ב, א); "אדם" – מיכן שמציינין על השזרה (צורה עברית לשם הארמי 'שדרה') ועל הגולגולת – מזה נלמדת ההלכה, שצריך לעשות ציון במקום שנמצאת בו שדרה (מערכת חוליות עצם העוברות לאורך הגב) או גולגולת (מערכת עצמות הראש) מן המת שלא חסרו, אף על פי שאין על עצמות אלו בשר כלל, שהשדרה והגולגולת מטמאות את המאהיל עליהן (משנה אהלות ב, א). השדרה והגולגולת הן עיקרו של אדם וניכרת בהן צורת אדם, ולכן למדים שמציינים אותן מהמילה "אדם"; "ובנה" – מיכן שמציינין על גבי אבן קבועה – מזה נלמדת ההלכה, שהאבן שמציינים על גביה את מקום הטומאה צריכה

בירושלמי סוטה ט, א אמרו: תני (תוספתא סוטה ט, א): שלוחי בית דין יוצאין ומלקטין את סימניו (של ההרוג, כדי להתיר את אשתו, או לפרסם הדבר, שמא יבוא מי שהוא ויאמר שראה את הרוצח) וקוברין אותו (בבית קברות), ומציינין על קברו (צריך לומר כמו בתוספתא: ומציינין את מקומו) (מציינים את מקום ההרוג בדם (תוספתא מעשר שני ה, יג) לשם מדידה, כדי להביא עגלה ערופה), כדי שיצאו בית דין (הגדול) מלשכת הגזית וימודו (ימדדו ממקום ההרוג).

ושואלים: מניין לציון? – מניין למדים שמציינים על הקברות? (מה המקור בכתוב לדבר זה?)

ומשיבים (תשובה אחת): רבי ברכיה (אמורא ארץ ישראלי בדור הרביעי) אמר, שרבי יעקב בר בת יעקב (אמורא ארץ ישראלי בדור השלישי) אמר בשם רבי חונייא דברת חורן (אמורא ארץ ישראלי בדור הראשון, מהיישוב ברת חורן בהרי חורן בעבר הירדן המזרחי); רבי יוסה (מגדולי אמוראי ארץ ישראל בדור הרביעי) אמרי (צריך לומר כמו במקבילות: 'אמר') לה – אומר אותה (את השמועה כך): רבי יעקב בר אחא (אמורא ארץ ישראלי בדור השלישי והרביעי) אמר בשם רבי חונייא דברת חורן; רבי חזקיה (אמורא ארץ ישראלי בדור הרביעי) אמר, שרבי עוזיאל בריה ד' – בנו של רבי חונייא דבית (צריך לומר כמו במקבילות: 'דברת') חורן אמר בשם רבי חונייא דבית (צריך לומר כמו במקבילות: 'דברת') חורן: נאמר (בפרשת צרעת האדם): "וְטָמְאָה טָמְאָה יִקְרָא" (ויקרא יג, מה) – דינו של מצורע, שכשילך בין הבריות יכריז כל הזמן: 'טמא! טמא!'; כדי שיתרחקו ממנו ולא ייטמאו בו, והוא הדין בשאר הטמאים. ולמדים מכאן, שמציינים את הקברות, – כדי שתהא הטומאה קוראה (במקבילות במעשר שני ובסוטה וכן בנוסח הבבלי של מסכת שקלים: 'קורא', והיא צורה ארץ ישראלית. במסירה שלפנינו כאן ובמקבילה במועד קטן קיבלה המילה את הצורה הבבלית 'קוראה') לך בפיה ואומרת לך: "פרוש!" (היבדל, התרחק) – שעל ידי הציון, הטומאה שבאותו מקום היא כמכריזה ואומרת בעצמה למי שעובר אצלה